

Kan een raadslid dat zich afsplitst van zijn partij een nieuwe partij oprichten en de rest van de raadsperiode als raadslid van die nieuwe partij worden aangeduid?

De Kieswet sluit niet de mogelijkheid uit dat een raadslid zich afsplitst van zijn partij om tussentijds een nieuwe partij op te richten. De Kieswet zegt niets over het feit of deze persoon dan wordt aangeduid als de woordvoerder van de nieuwe partij of blijft zitten als "onafhankelijk raadslid". Het Model-reglement van orde van de raad geeft in artikel 7 een bepaling voor de te volgen procedure. In dit model van de VNG voor de raad is bepaald dat wanneer één of meer leden van een fractie als zelfstandige fractie gaan optreden, twee of meer fracties als één fractie gaan optreden of één of meer leden van een fractie zich aansluiten bij een andere fractie, zij hiervan schriftelijk mededeling doen aan de voorzitter. Met de veranderde situatie wordt dan rekening gehouden met ingang van de eerstvolgende vergadering van de raad na de mededeling daarvan.

Uitgangspunt van ons kiesstelsel is dat volksvertegenwoordigers op persoonlijke titel worden gekozen en benoemd. Dit uitgangspunt is gebaseerd op artikel 27 van de Gemeentewet, waarin is bepaald dat elk bindend mandaat van een lid van de raad nietig is. De volksvertegenwoordiger handelt naar eigen overtuiging en is bij stemmingen niet gebonden aan een lastgeving. Geen andere persoon of instantie kan hem rechtens bindende instructies opleggen met betrekking tot zijn stemgedrag. Het is de individuele volksvertegenwoordiger die een mandaat van de kiezer heeft gekregen.

De volksvertegenwoordiger heeft daardoor ook de mogelijkheid om tussentijds van fractie te veranderen of zelfstandig verder te gaan. Ook kan een fractie besluiten om haar naam te veranderen. Dit staat de fractie vrij om te doen. De raad heeft geen zeggenschap over wijzigingen in de samenstelling, fusies en splitsingen van fracties. In principe heeft de raad ook geen zeggenschap over de naamvoering van een fractie: deze zal dikwijls gelijk zijn aan de geregistreerde aanduiding. Ook indien een raadslid zich afsplitst, heeft hij het recht een eigen fractienaam te kiezen. Echter, de raad kan wel in het reglement van orde regelen dat de fractienaam niet in strijd mag zijn met de openbare orde en goede zeden. De raad is gehouden met ingang van de eerstvolgende vergadering nadat hiervan mededeling is gedaan rekening te houden met de nieuwe situatie (conform het bepaalde in het reglement van orde).

Dit betekent ook dat:

kandidaten die op een kandidatenlijst staan en binnen die lijst/partij een onderlinge schriftelijke (en soms notariële) afspraak maken, bijvoorbeeld dat men onder bepaalde voorwaarden zal afzien van aanvaarding van het raadslidmaatschap, zich dienen te realiseren dat dergelijke afspraken nietig zijn, vanwege strijd met de Gemeentewet en de Kieswet;

personen die tussentijds van partij veranderen hun raadslidmaatschap niet verliezen;

als men uit een partij stapt en als eigen partij verder gaat, de verlatende partij geen middelen heeft om het raadslid uit de raad te weren.

Fractieafplitsing en het ontstaan van een nieuwe fractie kunnen diverse praktische gevolgen hebben, te denken valt aan: fractievergoedingen en –faciliteiten, fractievoorzitterschap dan wel vertegenwoordiging in het presidium, zo nodig andere zitplaatsen in de raadszaal, bezetting in raadscommissies en eventueel de bezetting in raadscommissies door burgerraadsleden.

Als moet worden voorzien in de vacature van een raadslid dat zich heeft afgesplitst, wordt teruggегреpen op de lijst waarop betrokkenen oorspronkelijk was gekozen (zie artikel P 19 van de Kieswet). Een dergelijk tussentijds opgerichte partij heeft geen zetels behaald bij de laatst gehouden verkiezing en heeft dus geen faciliteiten bij de daarop volgende verkiezingen. Deze partij zal ondersteuningsverklaringen moeten afleggen, een waarborgsom moeten betalen en moeten loten om een lijstnummer